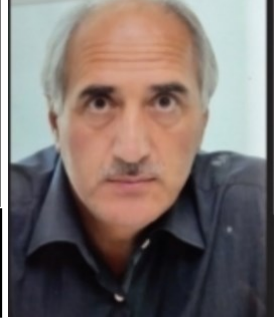

*Bu yol uzaktır, menzili çoktur,
Geçidi yoktur, derin sular var...*

ŞABAN KUMCU

Prof. Dr. Ahmet Sevgi, “Ötelerden 33 Kişi” kitabında; “Yunus Emre’yi Nasıl Anlatmalıyız?” başlıklı yazısında; **Tarık Buğra’nın**, “Lise diploması edebiyatta başka hiçbir şey vermese de yalnız Yunus Emre’yi anlatabilse Türkiye değişecek, Türkiye olacaktır”, sözünü nakleder. “... Bize düşen; onun büyüklüğü ile öğünmek değil, beslendiği fikri kaynakları tanımak ve yeni Yunusları nasıl yetiştirebileceğimizin yollarını aramak olmalıdır. Zira yeni dehalar yetiştiremeyen cemiyetler yok olmaya mahkumdur” diyerek meselenin önemine dikkat çeker.

İsmail Hakkı Bursevi’nin, “*Hatem-i Lisan-ı Türk*” olarak nitelendirdiği **Yunus Emre**, Osmanlı şairlerini ve şiirini hem fikir hem de şekil olarak etkilemiştir. Mevlana’nın Farsçayla dillendirdiğini Yunus, Türkçeyle mükemmel bir şekilde ifade etmiş, kullandığı her kelimeye yeni ve farklı anlamlar yüklemiştir. Yunus’un diline bu gücü veren tasavvuf düşüncesidir. En karışık düşünceleri bazen bir mısrayla anlatabilme gücüne ulaşabilen bir dil ustasıdır.

Yahya Kemal; “gerçek sanat eserinin, halis şiirin hiç eskimeyeceğini söyler”, **Charles Peguy**; “Bu sabah Homeros yenidir ve bu sabah gazetesi kadar eski bir şey yoktur” demiştir. Yunus Emre, hem Türkçe’nin şaşırtıcı güzelliği, kendiliğindenliği, samimiyeti, beşerî olanı sezip ifade etmedeki mahareti hem de içinden çıktığı toplumun inançlarına, hayallerine, duygularına, özleyişlerine tercüman olan, hiç eksilmeyen bir şairdir.

Yunus Emre, 12. Yüzyıl’da Türkistan’da **Ahmet Yesevi** ile başlayan tasavvuf düşüncesini, ilahilerinde Türk diliyle söylemenin bütün sırlarını keşfetmiş, Türkçede bir tasavvuf dili oluşturmuştur. Şiirlerinde **Ahmet Yesevi’nin** adını anmaz ama, onun düşüncellerinden, şiir söyleyiş tarzından etkilenmiştir. *Tasavvufla ilgili Arapça, Farsça sözler ve terimler Yunus’un Türkçesi’nde, milli bir sese, milli bir çehreye bürünmüştür.*

Ahmet Yesevi’nin bu dörtlüğü, / **Yunus Emre’nin** Türkçesi’nde sadeleşmiştir.

*Aşkın kıldı şeyda meni,
Cümle alem bildi meni.
Kaygum sensen tüni günü,
Menge sen ok kerek sen.*

*Aşkın aldı benden beni,
Bana seni gerek seni,
Ben yanarım dünü günü,
Bana seni gerek seni.*

Bugün Anayurt’tan Balkanlara kadar geniş bir coğrafyada Müslüman Türklüğün kültürünü hiç kimse söküp çıkaramıyorsa, hiç şüphesiz bunun arkasında Yunus Emre’nin ilahileriyle beslenen insanlar vardır. Ayrıca bu ilahiler halkın ilticagahı ve moral kaynağı olan akıncı ocaklarında ve zaviyelerde de asırlarca terennüm edilmiştir. (Dr. Mustafa Tatçı, 2012) Büyük şair, ilahilerinin tılsımlı sözlerini, içinde yaşadığı Türk halkının yaşayan dilinden derlemiştir. Saf ve samimi bir Türkçe ile, yeni vatan coğrafyasının topraktan yükselen bütün güzel seslerini, Türk halk diliyle birleştirmiş, Anadolu Türkçesini o çağlara kadar hiçbir Türkçede görülmemiş bir musikiyle işlemiştir.

*Benim bunda kararım yok, ben bunda gitmeğe
geldim,
Bezirganam mataum çok, alana satmağa
geldim.
Ben gelmedim davi için, benim işim sevi için,
Dostun evi gönüllerdir, gönüller yapmaya
geldim.*

Yunus' a göre asıl vatan öbür dünyadır.

*Bu dünyaya gelen kişi, ahir yine gitse gerek,
Misafirdir vatanına, bir gün sefer etse gerek.*

Hakikat yolunun yolcuları, yavaş yürüşüyle bilinen kaplumbağa ve gözü görmeyen kör köstebek gibidir. Sufiye göre ruhun hakka doğru gidişi çok yavaştır. Aynı zamanda ruhuyla sefer eden yolcunun **“baş gözü”** bu aleme kapanır. **“Can gözü”** ilahi aleme doğru yönelir.

*Tosbağaya uğradım, gözsüz sepek yoldaşı,
Sordum sefer kancaru, Kayseri'ye azimi.
Dilsizler haberini, kulaksız dinleyesi,
Dilsiz kulaksız sözün, can gerek anlayası.
Gözsüze fısıldadım, sağır sözüm işitmiş,
Dilsiz çağırıp söyler, dilimdeki sözümü.*

Tosbağaya uğradım dediğinden murad, **nefs-i emmaredir**. Gözsüz sepek dediğinden murad, nefs-i emarenin bitmez, tükenmez istekleridir. İlahi aleme doğru yavaş yavaş ve bu dünyaya **“baş gözünü”** kapatmak suretiyle gidilir. Hak yolunu arayan ve Allah'a ulaşmayı kasteden salık, (hak yolunun yolcusu) aşkın ateşinde yanmalı, cismani varlığından arınmalıdır. Hak didarına ulaşmak için yanmak gerekir sözüyle, Mevlana'nın kâmil insanın manevi yolculuğuyla ilgili söyledikleri uyum içindedir. **“Ham bodem, pohte şodem, suhtem”, (çiğ idim, piştim, yandım).** Hakka doğru gidişi sulardan, denizlerden geçip, ilahi visale, deryaya gark olma gibi ifade eden Yunus;

*Hak yolunu gözler isen,
Gel yanalım dostlar ile.
Aşık izin izler isen,
Gel yanalım dostlar ile.*

*Hak'dan inen şerbeti içtik elhamdülillah,
Şol kudret denizini geçtik elhamdülillah.
Şol karşıki dağları, meşeleri bağları,
Sağlık safalık ile aştık elhamdülillah.*

“Behri” olarak denize dalıp, seyrânını bilmeyenin kıymeti olmaz. **Sufiler**, yedi denizden geçerek Hakk'a ulaşabileceğimize işaret ederler.

*Bu yol uzaktır, menzili çoktur,
Geçidi yoktur, derin sular var.*

*Görün ki, Yunus n'itti, varuban hazrete gitdi,
Katredir ummana yitdi, dolsa gerek şimden
geri.*

Tasavvufa göre, **“Hakka ulaşmak için yedi nefis merhalesinden geçmek gerekir.** Her nefis makamının bir **letaifi** (ilahi hakikatleri anlama yeteneği) vardır. **Yedi nefis makamının yedi ayrı yakını, yedi rengi, yedi seyri, yedi tavrı, yedi hali vardır.”** (Dr. Mustafa Tatcı)

*Her kapıda bir kişi yüz bin çerisi vardır,
Aşk kılıcın kuşanıp cümle kırasım gelir.*

Yunus **gayb** alemine ruhi seyrinden söz ederken, **merdiveni** ilahi aleme gidişte bir araç olarak tasvir eder.

*Miskinlikten buldular, kimde erlik varısa,
Merdübandan yitdiler yüksekten bakarsa.*

Yunus cismani varlığını terkedip ruhuyla Hakk'a yürümeyi **“kendisiz sefer”** olarak adlandırır. Bu sefere tek gidilmediğini söyler. Hak aşığının yol arkadaşı aşktır. Bu gidişler Hakk'a yöneliktir. Yunus'un bu seferlerinde yoldaşı Hakk'ın ta kendisidir.

*Sensiz yola girer isem, çarem yok adım atmağa,
Gövdemde kuvvetim sensin, başım götürüp
gitmeye.*

Aşığın son gayesi, meleklerden yukarı alemini seyretmektir.

*Meydanımız meydan oldu, canlarımız hayran oldu,
Her dem Arş'a seyran oldu, Hazret oldu divanımız.*

Bu Arş'ın mekânı da değişkendir. Gah ona doğru göklere yükselir, gah onu aşıkların gönlünde arar. "Bulutlara seyran edip Arş'a yakın olan benim." Alemlerde seyranda Arş'a yükselen aşık "**tahtesseraya**," (toprağın altı) kürsüye de iner. Bu bir nevi **seyr-u seferdir**. Yunus bu aleme gelen ve dönen insanı "**misafir**" olarak isimlendirir. Bu dünyaya gelişin sebebi de seyretmektir. **Bu aleme geliş gidiş, öbür aleme dönüş, ölüm bile seferdir.**

*Miskin Yunus gidisersin,
Acep sefer edisersin,
Hasret ile kalırsın,
Ah nimdeyim ömrüm seni.*

*Ağaç ata bindireler sinden yana göndereler,
Yer altına indireler, kimse ayruk görmez ola.*

Doç. Dr. (Seadet Şıhtıyeva)

"Sufi çevrelerde **"bir salık model"** olarak anlatılan Yunus Emre'nin şiirleri, salıklara (tasavvuf yolcularına) gerek usul, erkan öğretimi, gerekse aşk ve irfan telkin eden özellikleri yönüyle asırlardan beri okunmuş, okutulmuştur." (Dr. Mustafa Tatçı, 2012) "Köprülü'nün ifadesiyle; O" **Muhyiddi-i Arabi** ve şakirtleriyle **Celaleddin-i Rumi'nin** yaptığı geniş ve serbest telakkileri (anlayışları) tamamıyla kendine maletmiş, ruhen mutasavvıf, büyük, samimi ve sanatkar bir şahsiyetti." (Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç, 2007)

Nurettin Topçu, Yunus Emre'yi şöyle anlatır: "Hiç şüphe yok ki, Yunus Emre'yi anlamaya çalışmak beyhude bir emektir. Ondaki hali yaşamak imkân ve kudretinden mahrum olanlar, tıpkı meyvesiz, çiçeksiz ağaca bakarak bir odun yığını gördükleri gibi Yunus Emre'yi hiçbir zaman anlayamayacaktır. Biz sadece onun mısralarıyla bestelerini okuyup zevkleniyoruz. Bu zevk, nazım ve musiki zevkidir. Yunus daima bizden uzaklardadır. Bir hilkat kırıntısı olan varlıklarından utanarak sahibine sığınmak cesaretini gösterenler onu anlarlar. **İç yapısı tamamen yok edilmiş bir**

nesle Yunus'u anlatmaksa evham ile oyalanmaktan başka ne olabilir.

Bugün onun teneffüs ettiği hakikat havasının tam zıddı olan bir kutupta yaşıyoruz. ...Bizim varlığımıza sultan olan hırslarla iştihaları o, tam yedi yüz sene evvel sefillere sadaka olsun diye dağıtmıştır. ... Ancak aldandığımız kesin olarak bildiğimiz şey, Anadolu dünyasının ruh yapısında Yunus'un en derin tabakalara nüfuz etmiş olduğudur. İçten ve dıştan her yabancı saldırıya karşı koyarak Anadolu'yu ayakta tutan, kıyamete kadar tutacak olan, Yunus'un bu toprakların her tarafında medfun (toprağa gömülmüş, defnedilmiş) olan, onun uyanık, kudretli ve koruyucu ruhudur. Bizim olmayan zehirli aşığı sıyrırırsanız, altından bütünüyle onun varlığı onun heybeti fişkıracaktır. Örflerimiz onun, ahlakımız onun, iman aşımız onundur. Aşkımız ile sabrımız da onundur..."

Yunus Emre' nin şiir dili, Anadolu halkının o dönemde konuştuğu sade ve anlaşılır kelimelerden oluşmuştur. Anadolu'yu karış karış gezmiştir. *"Yunus'un şiirlerinde, basitlik içinde derinlik, tabilik içinde güzellik dikkat çeker. İfade de sanat değil bizatihi hayat vardır... Üslup yoktur, insan vardır. Özentisiz, fakat ölümsüz olan hakiki üslup hakimdir.* Hiçbir sanat endişesi duymayan, yapmacıktan kaçınan Yunus, içinde bulunduğu vecd ve coşku vesilesiyle nazım dilini işlemiş, samimi duygu ve düşüncelerinin hızıyla bol kelimeli, çeşitli kafiyeyle zengin bir şiir dili meydana getirmiştir. **(Vasfî Mahir Kocatürk,1970)** Türk şiir geleneğinin bir devamı olarak mısra başı ve mısra sonu tekrarları ile bir yandan ritmi ve

ahengi sağlarken bir yandan da metne ifade kudreti katmıştır. **(Prof. Dr. Ömür Ceylan, 2005)**

Prof. Dr. Orhan Okay, "Yunus Emre'de İnsan Üzerine" başlıklı yazısında; "Yunus Emre'yi yedi yüz yıl gibi uzun bir tarihin ötesinden gönümüze kadar canlı tutan güç nedir? Onun veli şahsiyeti mi? Şeyhi Taptuk Emre, aynı dönemde yaşadığı, Hacı Bektaş'ı Veli ve Mevlâna ile karışan efsanevi, hayatı mı? Anadolu'nun her tarafında işaret edilen mezarı dolayısıyla kazandığı yaygın şöhreti mi? Yoksa bir sehl-i mümteni gibi (söylenmesi kolay gibi görülen fakat benzerinin söylenmesi çok zor olan bir söz) harikulade bir sadelik ve alabildiğine derinlik gösteren ifade kudreti mi? Belki bunların hepsi. **Fakat bence daha mühimi, her şiirinde insana vermiş olduğu değerdir.**

Bunu hümanizm veya bizim kültürümüze yabancı bir isimle izah etmek için; "sizin hümanizminiz gibi, bizde de İslam hümanizmi vardır" şeklinde bir açıklama, bir kültürdeki kavrama başka bir kültürden kıyas aramaktan ibaret kalmalıdır. Yoksa bizim olan bir kıymet hükmüne, bambaşka bir geleneği olan bir ismi vermek değil. **Yunus Emre'nin insan sevgisinin kaynağının, İslam düşüncesi ile Oğuz yiğitliğinin** ideal bir senteze ulaşmasından doğduğunu bilmek ve belirtmek her Türk aydınının boynuna borçtur."

Şair ve Yazar, Hilmi Yavuz, Orhan Okay'ın bu görüşlerine karşılık; "Yunus'u bizim kültürümüzün içine hapsedmek ve

Yunus'un evrenselliğini, onun şiirini, başka bir kültürün yorumlarına açık tutmamak, onun görüşlerini kabul etmemek anlamına gelmeyecek midir? Yunus'u yerelden evrensele, her iki bağlamda da okunabilen bir kimlik olarak görmemizde bir mahzur var mıdır?" Diye sorar.

Edebiyatçı Yazar, Beşir Ayvazoğlu da "Yunus Emre'yi yerelden evrensele her iki bağlamda okumakta elbette bir mahzur yoktur; ancak Hilmi Yavuz'un göz ardı ettiği husus, Yunus'un evrenselliğini iddia edenlerin onu *Batılıların hoşuna gidecek şekilde, İslami ve tasavvufi kimliğinden büsbütün soyutlayıp takdim etmeleridir.* Bunun bir çeşit oryantalizm olduğu rahatlıkla söylenebilir. ...Bugün hem kendisi hem de yaşadığı çağ hakkında daha fazla bilgiye sahibiz. Dolayısıyla bilinmezliğin arkasına sığınıp, aşırı yorumlarla ona ideolojik elbiseler giydirmek, epeyce zorlaşmıştır. Bundan sonra yapılacak olan, Yunus Emre Divanı'nı daha dikkatli bir şekilde okuyup, derinliklerine nüfuz ederek bugüne ulaşan mesajlarını çağımızın idrakine(anlayışına) bırakmak, anlaşılmasını sağlamaktır..."

Kaynakça:
Erarslan,1983, Aşık Yunus Emre Divanı
1327:169 Gölpınarlı,1981

